έστω κι αν το εμπόδιο είναι μικρό ή αν υπάρχουν άλλες δυνατότητες διαθέσεως των εισαγομένων προϊόντων.

2. Για να κριθεί αν μια κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, για την πώληση στους καταναλωτές βιομηχανοποιημένων καπνών, επιβάλλει ορισμένη τιμή η οποία είναι εκείνη που επέλεξε ελεύθερα ο βιομήχανος ή ο εισαγωγέας, αποτελεί ενδεχομένως μέτρο ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη εμπόδια φορολογικού χαρακτήρα που θίγουν τον τομέα των εν λόγω προϊόντων, αν αυτό το σύστημα διατιμήσεως μπορεί, αυτό καθαυτό, να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, τις εισαγωγές μεταξύ των κρατών μελών.

3. Καίτοι αληθεύει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θεσπίζουν μέτρα επιτρέποντα στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το άρθρο 85 της Συνθήκης, εντούτοις οι διατάξεις του άρθρου αυτού αποτελούν μέρος των «εφαρμοστέων επί των επιχειρήσεων» κανόνων ανταγωνισμού και αποβλέπουν στη ρύθμιση της συμπεριφοράς των ιδιωτικών επιχειρήσεων εντός της κοινής αγοράς. Επομένως, δεν λαμβάνονται υπόψη για να κριθεί αν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο μια εθνική νομοθεσία που επιβάλλει, για την πώληση στους καταναλωτές βιομηχανοποιημένων καπνών, τιμή που έχει καθορίσει ο βιομήχανος ή ο εισαγωγέας.

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 177 και 178/82,

που έχουν ως αντικείμενο αίτηση του Arrondissementsrechtbank της Ουτρέχτης προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά

JAN VAN DE HAAR ΚΑΙ KAVEKA DE MEERN BV,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 5, 30 και 85 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα)

συγκείμενο από τους T. Koopmans, πρόεδρο τμήματος, A. O'Keeffe και G. Bosco, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Reischl
γραμματέας: P. Heim

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν δυνάμει του άρθρου 20 του πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου ΕΟΚ συνοψίζονται ως εξής:

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

Η κυρία υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστή συνίσταται στην ποινική διαδικασία που κίνησε ενώπιον του Arrondissementsrechtbank της Ουτρέχτης η εισαγγελική αρχή αυτής της πόλεως κατά των κατηγορουμένων Kaveka de Meern BV, εταιρίας που ασχολείται με το χονδρικό εμπόριο προϊόντων διατροφής και του πρώην διευθυντή — διαχειριστή της Jan van de Haar. Οι κατηγορούμενοι διώκονται επειδή παραβίασαν την απαγόρευση του άρθρου 30 του «Wet op de accijns van tabaksfabrikaten, 1964» (ολλανδικός νόμος περί φόρου καταναλώσεως κατεργασμένων καπνών).

Το εν προκειμένω σχετικό χωρίο του άρθρου αυτού είναι η πρώτη περίοδος που έχει ως εξής:

«Απαγορεύεται η πώληση, η διάθεση προς πώληση και η παράδοση κατεργασμένων καπνών σε μη μεταπωλητές, σε τιμή χαμηλότερη της αναγραφόμενης στην ταινία φορολογίας.»

Στο πλαίσιο της ποινικής αυτής δίκης προσάπτεται στους κατηγορούμενους, μεταξύ άλλων, ότι διέθεσαν προς πώληση ορισμένο αριθμό κατεργασμένων καπνών σε τιμές χαμηλότερες από τις αναγραφόμενες στις ταινίες, και τούτο σε ένα κοινό που απαρτιζόταν εν μέρει, ή μπορούσε να απαρτίζεται, από μη μεταπωλητές.

Η εταιρεία Kaveka, που ασχολείται κυρίως στον τομέα του χονδρικού εμπορίου κατεργασμένων καπνών (πούρα, σιγαρέτα και καπνά πίπας) έχει πελατεία που αποτελείται από μεταπωλητές και από πρόσωπα τα οποία χρησιμοποιούν τα προϊόντα που αγοράζουν απ' αυτή στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής δραστηριότητας. Η τελευταία αυτή κατηγορία περιλαμβάνει και πρόσωπα που καταναλίσκουν χονδρικώς τα είδη που αγοράζουν, χωρίς να είναι μεταπωλητές. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η εμπορική πρακτική της Kaveka συνίσταται στο ότι δεν γίνεται έλεγχος στο ταμείο για το αν ο πελάτης θα μεταπωλήσει τα κατεργασμένα καπνά που έχει στο αμαξάκι του, η δε εταιρεία αναλαμβάνει εν επιγνώσει της τον κίνδυνο μήπως ο αγοραστής δεν χρησιμοποιήσει τα αγορασθέντα προϊόντα στο πλαίσιο επαγγελματικής δραστηριότητας. Η Kaveka εφαρμόζει ένα σύστημα δελτίων εισόδου, τα οποία μπορούν να αποκτήσουν επιχειρήσεις και ιδρύματα όπως πχ. γηροκομεία.

Οι κατηγορούμενοι προέβαλαν προς υπεράσπισή τους ότι οι πράξεις που τους αποδίδονται δεν είναι αξιόποινες, επειδή το άρθρο 30 του εν λόγω ολλανδικού νόμου αντιβαίνει στα άρθρα 5, 30 και 85 της Συνθήκης: η κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσεως που συνεπάγεται αυτό το σύστημα υποχρεωτικών τιμών είναι ικανή να επηρεάσει το διακρατικό εμπόριο, να εμποδίσει τις εισαγωγές μεταξύ των κρατών μελών· εξάλλου, το γεγονός ότι ο φόρος καταναλώσεως υπόκειται σε ένα απόλυτο ελάχιστο όριο συνεπάγεται το σχηματισμό μιας απόλυτης ελάχιστης τιμής πωλήσεως, η οποία αντιβαίνει στο άρθρο 30 της Συνθήκης.

Εκτιμώντας ότι το πρόβλημα που ανέκυψε ενώπιόν του εξαρτάται από την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Arrondissementsrechtbank της Ουτρέχτης, με απόφαση της 1ης Ιουνίου 1982, αποφάσισε να αναβάλει την οριστική του απόφαση και να παραπέμψει ενώπιον του Δικαστηρίου, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης, τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Με τη νομολογία του επί του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, το Δικαστήριο δέχθηκε επανειλημμένως ότι κάθε ρύθμιση του εμπορίου των Κρατών μελών που μπορεί να εμποδίσει αμέσως ή εμμέσως, πραγματικώς ή δυνητικώς, το ενδοκοινοτικό εμπόριο πρέπει να θεωρείται ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς. Η διατύπωση αυτή ομοιάζει πολύ με τις σκέψεις που ανέπτυξε το Δικαστήριο, όσον αφορά τη φράση "να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ Κρατών μελών" που απαντάται στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ στις υποθέσεις Grundig/Consten (υποθέσεις 56 και 58/64, Jurispr. 1966, σ. 449) και LTM/MBU (υποθέσεις 56/65, Jurispr. 1966, σ. 391), με την διαφορά ότι στις υποθέσεις αυτές χρησιμοποιείται ο όρος "να επηρεάσουν" το εμπόριο μεταξύ των Κρατών μελών, ενώ, λόγου χάρη, στην υπόθεση Dassonville χρησιμοποιήθηκε ο όρος "να παρεμποδίσουν" (υπόθεση 8/74, Jurispr. 1974, σ. 837). Στην περίπτωση που ο εθνικός δικαστής καλείται να κρίνει αν μία νομική ρύθμιση εντός ενός Κράτους μέλους, που εφαρμόζεται χωρίς διάκριση επί των εισαγομένων και επί των εθνικών προϊόντων, αποτελεί μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, πρέπει να λάβει υπόψη στην απόφασή του την επί του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ νομολογία του Δικαστηρίου και συγκεκριμένα τη νομολογία που αναφέρεται στη φράση "να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ Κρατών μελών", από την οποία προκύπτει ότι αυτή η προϋπόθεση της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, πληρούται, εφόσον αποδεικνύεται ότι μία ρύθμιση του εμπορίου μπορεί να μεταβάλει τη φυσική κατεύθυνση της ροής του εμπορίου ή μήπως ο εθνικός δικαστής οφείλει να αποδώσει στο άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ μια πλέον αυτοτελή έννοια, που να συνεπάγεται ότι μία κατά τα ανωτέρω νομοθετική ρύθμιση δεν αποτελεί εμπόδιο για το εμπόριο και επομένως ούτε μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά την έννοια του άρθρου 30, παρά μόνο εφόσον διαπιστώνει βάσει των πραγματικών περιστατικών ότι η εν λόγω ρύθμιση μπορεί να περιορίσει την εισαγωγή εμπορευμάτων προελεύσεως άλλων Κρατών μελών;

2. Ομοίως, μία νομοθετική ρύθμιση εντός ενός Κράτους μέλους, εφαρμοζόμενη χωρίς διάκριση επί των εθνικών και επί εισαγομένων προϊόντων, πρέπει να θεωρείται ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά την έννοια του άρθρου 30, όταν αποδεικνύεται ότι το εν λόγω μέτρο εμποδίζει τις εισαγωγές προς ένα Κράτος μέλος μόνο σε πολύ χαμηλό βαθμό, ενώ υπάρχουν ακόμα άλλες δυνατότητες διαθέσεως των προϊόντων προελεύσεως άλλων Κρατών μελών;

3. Ο εθνικός δικαστής που καλείται να εκτιμήσει τα περιοριστικά επί του εμπορίου αποτελέσματα ενός νόμου, που εφαρμόζονται χωρίς διάκριση επί των εισαγωγών από άλλα Κράτη μέλη και επί της διαθέσεως των εθνικών προϊόντων, πρέπει να λάβει υπόψη αποκλειστικά τα αποτελέσματα του εν λόγω νόμου ή μήπως και το γεγονός ότι υπάρχουν και άλλα εμπόδια στο εμπόριο εντός της εν λόγω αγοράς, που

οφείλονται στις δημοσιονομικές νομοθεσίες των Κρατών μελών και στις μεταξύ τους διαφορές;

4. Έχει σημασία για την απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα, το ότι ο εν λόγω νόμος, κατά την κρίση του εθνικού δικαστή, δεν επιφέρει καθεαυτός κανένα περιοριστικό επί του εμπορίου αποτέλεσμα;

5. Αν μια νομοθετική ρύθμιση έχει θεσπισθεί σε ένα Κράτος μέλος, υπάρχει σύστημα διατιμήσεως που δεσμεύει καθέτως όλους τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες επί ποινή παραβάσεως του νόμου, εκείνος που παραβαίνει τη ρύθμιση αυτή μπορεί να επικαλεστεί ενώπιον του εθνικού δικαστή το ασυμβίβαστο αυτής της εθνικής ρυθμίσεως προς τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 5, παράγραφος 2, και 85 της Συνθήκης ΕΟΚ;»

Οι αποφάσεις περί παραπομπής περιήλθαν στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 14 Ιουλίου 1982. Η έγγραφη διαδικασία εξελίχθηκε κανονικά.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του οργανισμού του Δικαστηρίου ΕΟΚ, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στις 18 Οκτωβρίου 1982 οι κατηγορούμενοι της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενοι από τον A. F. de Savornin Lohmann, δικηγόρο Ρότερνταμ, και στις 24 Σεπτεμβρίου 1982 η Επιτροπή των ΕΚ, εκπροσωπούμενη από το νομικό της σύμβουλο, Bastian van der Esch.

Μετά από έκθεση του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Κατ' εφαρμογή του άρθρου 95, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού διαδικασίας, αφού διαπίστωσε ότι κανένα Κράτος μέλος ή θεσμικό όργανο, διάδικος στη δίκη, δεν ζήτησε την εκδίκαση της υποθέσεως από την ολομέλεια, το Δικαστήριο, με διάταξη της 23ης Φεβρουαρίου 1983, ανέθεσε τις υπό κρίση υποθέσεις στο πρώτο τμήμα.

Με διάταξη του Δικαστηρίου (πρώτο τμήμα) της 10ης Μαρτίου 1983, οι υπό κρίση υποθέσεις ενώθηκαν προς διευκόλυνση της διαδικασίας και έκδοση κοινής αποφάσεως.

II — Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

1. Παρατηρήσεις που κατέθεσαν οι κατηγορούμενοι της κύριας δίκης

Πρώτο ερώτημα

Οι κατηγορούμενοι της κύριας δίκης προβάλλουν ότι στην παρόμοια υπόθεση 13/77 Inno-ATAB (Recueil σ. 2115), το Δικαστήριο, αναφερόμενο στο άρθρο 86, χρησιμοποίησε (σκέψη 28) το κριτήριο της αποφάσεως Dassonville, περιλαμβανομένου και του όρου «να παρεμποδίσει». Το Δικαστήριο έχει πάντοτε αποδώσει την ίδια έννοια στον όρο «να επηρεάσει» το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, των άρθρων 85 και 86. Επομένως, τίποτα δεν δικαιολογεί την υπόθεση στην οποία αναφέρεται ο εθνικός δικαστής, της διαφορετικής δηλαδή εκτιμήσεως του όρου «να επηρεάσει» το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, ανάλογα με το αν πρόκειται για τα άρθρα 85 και 86 ή για το άρθρο 30. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να γίνεται διάκριση (σημαντική) ούτε γενικά ούτε ειδικά εν προκειμένω.

Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ των επιχειρήσεων που ανήκουν στην ίδια ομάδα ως μητρική και θυγατρικές εταιρίες,

δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 85. Όπως είναι γνωστό, σε πολλές αγορές προϊόντων το μεγαλύτερο μέρος του εσωτερικού εμπορίου γίνεται εντός μιας ομάδας. Είναι δύσκολο να θεωρηθεί ότι το Δικαστήριο εννοεί να χρησιμοποιεί, για το αν επηρεάζεται το διακρατικό εμπόριο, ένα κριτήριο που διαφέρει ουσιωδώς, ανάλογα με το αν πρόκειται για συμφωνίες κλπ. μεταξύ αυτοτελών επιχειρήσεων ή μεταξύ επιχειρήσεων της ίδιας ομάδας.

Δεύτερο ερώτημα

Το ερώτημα αυτό συνδέεται με το πρώτο κατά το ότι η καταφατική απάντηση στο πρώτο ερώτημα φαίνεται να σημαίνει ότι η απαίτηση του αισθητού χαρακτήρα ισχύει επίσης και στην περίπτωση της εφαρμογής του άρθρου 30. Μια σειρά αποφάσεων του Δικαστηρίου αφορά αυτό που αποκαλείται η απαίτηση του αισθητού χαρακτήρα για την εφαρμογή του άρθρου 85. Μπορεί να αναφερθεί η απόφαση στην υπόθεση 58/80, Dansk Supermarked (Recueil σ. 181), όπου το Δικαστήριο δέχθηκε ότι μια εμπορική ρύθμιση, που στρέφεται κατά μιας περιστασιακής παρτίδας 1 000 μόνο σερβίτσιων, αποτελεί ήδη επαρκή λόγο για να θεωρηθεί ότι έχει εφαρμογή το άρθρο 30. Αυτό δείχνει ότι, αν το Δικαστήριο επιθυμεί να χρησιμοποιήσει εδώ το κριτήριο του αισθητού χαρακτήρα, το όριο καθορίστηκε πολύ χαμηλά.

Όπως έχει ήδη αποδείξει επανειλημμένα κατά το παρελθόν, η Επιτροπή θεωρεί ότι μια ρύθμιση όπως η του άρθρου 30 του νόμου «Tabaksaccijns» αντιβαίνει στο άρθρο 30 της Συνθήκης. Όσον αφορά την επίδικη ολλανδική ρύθμιση, πρέπει να γίνει παραπομπή σε όσα αναφέρει η Επιτροπή στην απόφασή της SSI, της 15ης Ιουλίου 1982 (JO L 232, σ. 1), παράγραφος 107 α):

«... με την επιφύλαξη ... να τηρούν τις διατάξεις της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας — στο βαθμό που αυτές δεν είναι αντίθετες στο κοινοτικό δίκαιο — ...».

Από τη φύση της, η εν προκειμένω επίδικη εθνική ρύθμιση εφαρμόζεται στο σύνολο των επιχειρήσεων που λειτουργούν στην αγορά καπνού. Η σημασία που αποδίδει η Επιτροπή στη γενική εδαφική έκταση εφαρμογής ενός κανόνα φαίνεται επίσης στην απόφαση SSI συγκεκριμένα στην παράγραφο 99, στοιχείο 9):

«Η αισθητή επίπτωση που έχουν οι περιορισμοί αυτοί του ανταγωνισμού προκύπτει από το γεγονός ότι εφαρμόζονται από το σύνολο σχεδόν των επιχειρήσεων του τομέα αυτού της οικονομίας.»

Όμως, στην περίπτωση του άρθρου 30 του νόμου «Tabaksaccijns» δεν πρόκειται για εφαρμογή στο «σύνολο σχεδόν», αλλά στο σύνολο των επιχειρήσεων και τούτο, σε όλα τα σημαντικά εμπορικά επίπεδα.

Τρίτο ερώτημα

Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, όπως εκφράζεται στη σκέψη 38 της αποφάσεως στην υπόθεση Inno-ATAB, ο εθνικός δικαστής πρέπει να εκτιμήσει το αποτέλεσμα παρεμποδίσεως του εμπορίου από τον επίδικο εθνικό κανόνα στο πλαίσιο του δημοσιονομικού συστήματος, ως συνόλου, που εφαρμόζεται στα κατεργασμένα καπνά και αντιστοίχως στο πλαίσιο των εμποδίων που ενδεχομένως απορρέουν από το σύστημα αυτό υπ' αυτή την ιδιότητα. Πρέπει επομένως να ληφθούν υπόψη δύο στοιχεία. Πρώτον, το αποτέλεσμα της παρεμποδίσεως του εμπορίου από ορισμένο εθνικό μέτρο μπορεί προς στιγμή — καίτοι σημαντικό καθεαυτό — να υποσκελιστεί από το αποτέλεσμα της παρεμποδίσεως του εμπορίου που προκύπτει από άλλα υπάρχοντα μέτρα. Υπό το πρίσμα αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως προκύπτει από

την απόφαση SSI, η Επιτροπή προσπαθεί επί του παρόντος να επιτύχει την εξαφάνιση, κατά μεγάλο μέρος, αυτών των άλλων μέτρων που αποτελούν εμπόδια στο εμπόριο. Δεύτερον, όταν τα εμπόδια που υπάρχουν περιορίζουν ήδη τις δυνατότητες ανταγωνισμού σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο, τα εμπόδια που προστίθενται σ' αυτά σε ένα άλλο επίπεδο γίνονται αισθητά κατά πάρα πολύ έντονο τρόπο.

Ο εθνικός δικαστής οφείλει τέλος να εξετάσει την κατάσταση στην αγορά των κατεργασμένων καπνών, αν υποτεθεί ότι λείπουν οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που θα απαγορευθούν βάσει, αντιστοίχως, της αποφάσεως SSI και της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση αυτή. Λαμβανομένων υπόψη των τεχνικών λεπτομερειών της επιθέσεως των ταινιών, ενδέχεται οι παράλληλες εισαγωγές στο επίπεδο των μεταπωλητών να είναι πολύ δύσκολες προς στιγμή και εν αναμονή του τελικού σταδίου της εναρμονίσεως. Πάντως, η κατάσταση είναι διαφορετική, όσον αφορά τον ανταγωνισμό, στο πλαίσιο ενός σήματος. Δεν γίνεται αντιληπτό γιατί ο ανταγωνισμός αυτός θα πρέπει να καταστεί εκ των προτέρων αδύνατος για το εμπορικό επίπεδο στο οποίο τοποθετείται η δραστηριότητα της Kaveka.

Σύμφωνα με τα σχόλιά του, ο εθνικός δικαστής τείνει να θεωρήσει ότι, λόγω της μικρής ελαστικότητας της ζητήσεως σιγαρέτων (την οποία προϋποθέτει αλλά που δεν έχει καθόλου αποδειχθεί), ο ανταγωνισμός διά των τιμών καθίσταται δυσχερής. Η άποψη αυτή δεν συμπίπτει με τις διαπιστώσεις της Επιτροπής, όπως προκύπτουν, λόγου χάρη, από την παράγραφο 96 της αποφάσεως SSI, ιδίως από το χωρίο το σχετικό με το επιχείρημα της SSI κατά το οποίο μία (τόσο μεγάλη) αύξηση της φορολογικής επιβαρύνσεως θα είχε ως αποτέλεσμα τη (σημαντική) μείωση των πωλήσεων. Όλα αυτά αποδεικνύουν την ύπαρξη ελαστικότητας των τιμών στην αγορά σιγαρέτων και στο επίπεδο των καταναλωτών.

Τέταρτο ερώτημα

Η έννοια του ερωτήματος αυτού δεν είναι σαφής για την Kaveka, που αναφέρει το κριτήριο της αισθητής επιπτώσεως, όπως το περιέγραψε η Επιτροπή στο πλαίσιο της διαδικασίας κατά του van Landenwyk. Εξάλλου, για να εκτιμηθεί η αισθητή επίπτωση, πρέπει ίσως να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι έχουν ασκηθεί οι ίδιες ποινικές διώξεις κατά 17 άλλων παρόμοιων επιχειρηματιών.

Πέμπτο ερώτημα

Κατά την Kaveka, αυτό ακριβώς το ερώτημα καθορίζει κυρίως τη σημασία της παραπομπής αυτής και τη διαφοροποιεί ουσιωδώς από τη διαδικασία στην υπόθεση 13/77. Στην τελευταία αυτή δίκη, έγινε δεκτό, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να λάβουν μέτρα επιτρέποντα σε ιδιωτικές επιχειρήσεις να απαλλάσσονται από τις δεσμεύσεις που επιβάλλουν τα άρθρα 85 ως 94 (σκέψη 33). Πάντως ο εθνικός δικαστής τοποθέτησε το πρώτο του ερώτημα στο άρθρο 86, με αφετηρία τη δεσπόζουσα θέση — που θεώρησε εξ υποθέσεως ότι δημιουργείται ή ευνοείται από παρόμοια δελγική ρύθμιση. Για το λόγο αυτό, το σημείο 1 του διατακτικού της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση αυτή αναφέρεται (αποκλειστικά) στο άρθρο 86.

Μια εθνική νομοθετική διάταξη που καθορίζει δεσμευτικά την τιμή πωλήσεως στο στάδιο του λιανικού εμπορίου, στην τιμή που υποδεικνύει ο κατασκευαστής - εισαγωγέας, αντιστοιχεί, από τη σκοπιά της τεχνικής της αγοράς, με συλλογικό, κάθετο καθορισμό τιμών. Η σημασία μιας καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα θα μπορούσε, μεταξύ άλλων, να βρίσκεται στο γεγονός ότι — αν υποτεθεί ότι μπορεί να

γίνει λόγος εδώ για μια οιονεί σύμπραξη μεταξύ επιχειρήσεων που επιβάλλεται από τις αρχές — μπορούν να εφαρμοστούν εν προκειμένω η νομολογία του Δικαστηρίου και το πνεύμα των προηγούμενων αποφάσεων της Επιτροπής που αναφέρονται στις συμπράξεις στο θέμα των τιμών, οι οποίες παράγουν εδαφικό αποτέλεσμα. Η νομολογία αυτή και οι αποφάσεις αυτές δέχονται, στην περίπτωση τιμών που επιβάλλονται καθέτως, ένα τεκμήριο δημιουργίας, από το συγκεκριμένο κράτος, εμποδίου στην εισαγωγή. Αν δεν γίνει δεκτό ότι υπάρχει απλούστατα μια απόλυτη απαγόρευση εν προκειμένω, δεν φέρει το βάρος πολίτης να αποδείξει — αν πρόκειται για το θέμα των αποδείξεων — την ενδεχόμενη δημιουργία ενός εμποδίου στην εισαγωγή, αλλά οι αρχές οφείλουν να αποδείξουν ότι το μέτρο που έλαβαν δεν δημιουργεί ή δεν μπορεί να δημιουργήσει ένα τέτοιο εμπόδιο.

Με την εισαγωγή και την επιβολή της τηρήσεως της απαγορεύσεως του άρθρου 30 του νόμου «Tabaksaccijns», οι Κάτω Χώρες καθιέρωσαν ένα σύστημα δεσμευτικών τιμών που — αν το είχαν καθιερώσει επιχειρήσεις — θα απαγορευόταν απολύτως. Η απαγόρευση αυτή δεν επιδέχεται εξαίρεση. Είναι βέβαιο ότι, αφενός, το άρθρο 5, παράγραφος 2, της Συνθήκης, μεμονωμένως λαμβανόμενο, δεν είναι αρκετά συγκεκριμένο για να έχει απευθείας εφαρμογή, αλλά ότι, αφετέρου, η διάταξη αυτή μπορεί να καταστεί συγκεκριμένη όταν συνδυαστεί άμεσα με μια άλλη διάταξη της Συνθήκης. Αυτό ακριβώς διευκρίνισε το δικαστήριο με τις σκέψεις 30 και 31 στην υπόθεση Inno-ATAB. Εξάλλου φαίνεται εξίσου βέβαιο ότι ο κανόνας αυτός ισχύει επίσης άνευ ετέρου για το άρθρο 5, σε συνδυασμό με το άρθρο 85. Η Επιτροπή έχει ήδη επισημάνει τη σχέση αυτή.

Χωρίς αυτόν το συλλογισμό, υπάρχει ο κίνδυνος δημιουργίας νομικού κενού. Στην απόφαση SSI, η Επιτροπή αναφέρει στην παράγραφο 100, στο τέλος της εισαγωγικής παραγράφου, ότι οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να επικαλεστούν, προκειμένου να δικαιολογηθούν, μεταξύ άλλων, την ολλανδική νομοθεσία, «επειδή πρόκειται για ιδιωτικές συμφωνίες που δεν έγιναν κατ' εφαρμογή νόμου ή κανονισμού των δημοσίων αρχών».

Κατά συνέπεια, αν οι επίδικες συμφωνίες είχαν νομικό έρεισμα, οι επιχειρήσεις — σύμφωνα με το συλλογισμό αυτό — δεν θα είχαν ενοχληθεί. Αν λοιπόν δεν είναι δυνατό να στραφεί κανείς στην περίπτωση αυτή κατά των εθνικών αρχών βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 85, δημιουργείται νομικό κενό, εκτός αν γίνει δεκτή η απευθείας εφαρμογή του άρθρου 30.

2. Παρατηρήσεις που κατέθεσε η Επιτροπή

Πρώτο ερώτημα

Η Επιτροπή προβάλλει ότι τα άρθρα 30, καθώς και 85 και 86, ανήκουν στους θεμελιώδεις κανόνες της Συνθήκης, αφού έχουν ως σκοπό την πραγματοποίηση και τη διατήρηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, δηλαδή την ενότητα της αγοράς. Οι κανόνες αυτοί αλληλοσυμπληρώνονται· συμβάλλουν μαζί στην πραγματοποίηση των στόχων του άρθρου 2 της Συνθήκης. Αυτό καθιστά αναγκαία τη συνεκτική και συμπληρωματική ερμηνεία, που δεν αφήνει κανένα κενό ως προς το αποτέλεσμα που πρέπει να επιτευχθεί, υπό την έννοια, λόγου χάρη, ότι τα μέτρα ή οι πρακτικές που αποδίδονται σε κείνους τους οποίους απευθύνονται αντιστοίχως οι διατάξεις αυτές και που έχουν αρνητικό αποτέλεσμα, από όλες τις παρόμοιες σκοπιές, επί της ενότητας της αγοράς, αποτελούν αντικείμενο ελέγχου ως προς το αν συμβιβά-

ζονται προς τα άρθρα 85 και 86, αλλά όχι ως προς το άρθρο 30 ή αντιστρόφως. Αυτή η μέθοδος διατηρεί την ισχύ της, ακόμα και αν η φράση «να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ Κρατών μελών» έχει ως πρωταρχική λειτουργία την οριοθέτηση της κοινοτικής αρμοδιότητας, ενώ η φράση «να παρεμποδίσει το ενδοκοινοτικό εμπόριο» αποτελεί ουσιαστικό κριτήριο που επιτρέπει να προσδιοριστεί αν υπάρχει ή όχι ασυμβίβαστο προς τη Συνθήκη. Το ίδιο ισχύει και για τη νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία ορισμένες επιτακτικές απαιτήσεις γενικού συμφέροντος που αναφέρονται στη διατήρηση της ευθύτητας των συναλλαγών μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να προταχθούν της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

Επομένως, η Επιτροπή πιστεύει ότι το περιεχόμενο, η έκταση και το πλαίσιο των εν λόγω κανόνων αντιστρατεύονται την εφαρμογή άλλων κριτηρίων, προκειμένου να εξακριβωθεί αν πρόκειται για μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος που παρεμποδίζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο ή για μέτρο που επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια του άρθρου 85 της Συνθήκης. Το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί με την απόφαση επί της υποθέσεως 13/77, επί ρυθμίσεως παρόμοιας με το άρθρο 30 του ολλανδικού νόμου περί φόρου καταναλώσεως κατεργασμένων καπνών. Σύμφωνα με τη σκέψη 53, ένα τέτοιο σύστημα «κανονικά» παράγει αποτελέσματα μόνο στο εθνικό έδαφος. Η σκέψη 54 μετριάζει τη διαπίστωση αυτή, διευκρινίζοντας ότι δεν αποκλείεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, το σύστημα αυτό να παράγει ενδεχομένως αποτελέσματα επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Η αντίληψη αυτή είναι τελείως σύμφωνη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου, στις λεπτομέρειές της, όσον αφορά το αν συμβιβάζονται τα εθνικά συστήματα τιμών με το άρθρο 30 της Συνθήκης, από την οποία εμπνέεται η Επιτροπή, προκειμένου να προβεί στην εκτίμηση τέτοιων μέτρων. Τα μέτρα αυτά που θεσπίζουν κατώτατες ή ανώτατες τιμές ή παγώνουν προσωρινά τα περιθώρια ή τις τιμές είναι ικανά να μεταβάλουν τη φυσιολογική κατεύθυνση της ροής του εμπορίου, όπως διαμορφώνεται κανονικά με την ελεύθερη λειτουργία της προσφοράς και της ζητήσεως. Εντούτοις, δεν είναι ασυμβίβαστα προς το άρθρο 30. Αποτελέσματα ασυμβίβαστα προς τη διάταξη αυτή παράγονται μόνο αν το επίπεδο των τιμών, στο οποίο παρεμβαίνουν οι δημόσιες αρχές, αποτελεί εμπόδιο για το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, επί των οποίων πρέπει να αποφανθεί το δικαστήριο της Ουτρέχτης, πρόκειται για νομική απαγόρευση, που αφορά το σύνολο του λιανικού εμπορίου, της πωλήσεως δηλαδή ορισμένων προϊόντων σε τιμή κατώτερη της λιανικής τιμής που έχουν επιλέξει οι παραγωγοί ή οι εισαγωγείς ως βάση υπολογισμού του φόρου καταναλώσεως που πρέπει να καταβάλουν. Η ιδιορρυθμία του συστήματος αυτού δεν βρίσκεται τόσο στο επίπεδο των τιμών που καθορίζονται κατ' αυτό τον τρόπο, αλλά στο γεγονός ότι εξαιρεί τελείως από τη λειτουργία της αγοράς ένα ολόκληρο στάδιο της εμπορίας, δηλαδή το λιανικό εμπόριο. Με άλλα λόγια, στην υπόθεση αυτή δεν πρόκειται για μια προσωρινή πλαισίωση περισσότερο ή λιγότερο αυστηρή της αγοράς, αλλά για ένα μόνιμο περιορισμό αυτών που μετέχουν στην αγορά αυτή. Το Δικαστήριο δεν άφησε ποτέ την παραμικρή αμφιβολία, όσον αφορά το γεγονός ότι το εμπόριο και η συμφυής προς αυτό ελευθερία αποτελούν ένα ουσιώδες στοιχείο της καλής λειτουργίας της Κοινής Αγοράς (βλ. απόφαση στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής, Recueil 1966, σ. 495). Ένας έμπορος λιανικής πωλήσεως στον οποίο απαγορεύεται

μονίμως να ακολουθήσει μια οποιαδήποτε μορφή ανταγωνισμού ως προς τις τιμές, ικανού να αυξήσει τον κύκλο εργασιών του, χάνει το πιο αποτελεσματικό μέσο που έχει στη διάθεσή του να επηρεάσει τον όγκο της ζητήσεως που εκδηλώνεται στο κατάστημά του.

Σύμφωνα με τους νόμους της οικονομίας που γίνονται γενικά δεκτοί, οι όγκος της ζητήσεως των προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον όγκο της ροής του εμπορίου του προϊόντος αυτού μεταξύ των κρατών. Η μακροχρόνια ακινητοποίηση της ζητήσεως, που οφείλεται σε μόνιμη απαγόρευση της πωλήσεως σε τιμή χαμηλότερη της τιμής που έχει καθοριστεί από τους παραγωγούς ή τους εισαγωγείς, ακινητοποιεί επίσης μακροχρονίως την εξέλιξη των εισαγωγών, με άλλα λόγια μεταβάλλει τη φυσιολογική κατεύθυνση της ροής του εμπορίου. Με άλλα λόγια και πάλι, όταν από το λιανικό εμπόριο αφαιρείται τελείως το πιο σημαντικό και το πιο φυσιολογικό μέτρο που διαθέτει στην αγορά — δηλαδή η οικεία πολιτική τιμών — προκύπτει ένα τεχνητό επίπεδο της ζητήσεως που επηρεάζει με τη σειρά του τον όγκο των εισαγωγών. Ακόμα και αν όλα αυτά τα στοιχεία είναι δύσκολο να εκφραστούν ποσοτικά, δεν υπάρχει γενικά καμιά αμφιβολία ότι η σχέση αυτή αιτίου και αποτελέσματος είναι βέβαια και αναπόφευκτη. Δεν υπάρχει επίσης καμιά αμφιβολία ότι η πώληση νέων προϊόντων, άρα συχνά και εισαγομένων προϊόντων, θα παρεμποδιστεί για το λόγο αυτό ταχύτερα ή εντονότερα από την πώληση των καθιερωμένων προϊόντων. Οι πλευρές αυτές του επίδικου καθεστώτος δεν πρέπει να αγνοηθούν, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν υπάρχει ή όχι στην πραγματικότητα η δυνατότητα να επηρεαστεί το ενδοκοινοτικό εμπόριο, που το Δικαστήριο, στη σκέψη 54 της ανωτέρω αποφάσεως δέχθηκε «σε ορισμένες περιπτώσεις». Το γεγονός ότι στον επίδικο τομέα πρόκειται κυρίως για μικρούς εμπόρους — βλ. σχετικώς τις προτάσεις του Reischl στην υπόθεση 13/77 — φαίνεται να παρουσιάζει μικρότερη σπουδαιότητα, εξεταζόμενο υπό το πρίσμα αυτό. Το αν πρέπει να έχει εφαρμογή το άρθρο 30 της Συνθήκης δεν πρέπει να εξαρτάται από την οικονομική σπουδαιότητα των μετεχόντων στην αγορά, οι οποίοι θίγονται από ένα συγκεκριμένο μέτρο.

Τέλος, η Επιτροπή παραπέμπει και πάλι στο πλαίσιο αυτό, ιδίως στην απόφαση του Δικαστηρίου στις υποθέσεις 18-20/79, Openbaar Ministerie κατά Danis e.a. (Recueil 1979, σ. 3339), όπου αναφέρεται ότι αν, συνεπεία ενός μέτρου περί τιμών, ορισμένοι επιχειρηματίες που επιθυμούν να εισάγουν προϊόντα δεν μπορούν να το πράξουν παρά με απώλεια, η κατάσταση αυτή αποτελεί μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος. Με άλλα λόγια, όταν μια εθνική αρχή ακινητοποιεί, με ένα οικονομικό μέτρο, την κανονική προσφορά εισαγόμενων προϊόντων, πρέπει να εξακριβωθεί αν το μέτρο αυτό συμβιβάζεται προς το άρθρο 30. Στην υπόθεση Danis, η ακινητοποίηση αυτή συνίστατο στον κίνδυνο απώλειας που διέτρεχαν οι εισαγωγείς. Εν προκειμένω, η ακινητοποίηση αυτή γίνεται στο επίπεδο των εμπόρων έτσι ώστε ο τελικός καταναλωτής δεν παροτρύνεται πλέον να αυξήσει τη ζήτηση εισαγόμενων προϊόντων. Η διαδικασία, καίτοι πλέον αόριστη, είναι πάντως της ίδιας φύσεως. Παρόμοια επιχειρήματα μπορούν να προβληθούν με αναφορά στην υπόθεση των περιορισμών της παραγωγής, επί των οποίων το Δικαστήριο απεφάνθη με την απόφασή του στην υπόθεση 190/73, van Haaster (Recueil 1974, σ. 1134).

Δεύτερο ερώτημα

Η Επιτροπή προβάλλει ότι, όσον αφορά τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς εισαγωγικούς δασμούς, το Δικαστήριο δέχθηκε ήδη με την απόφασή του στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 52 και 55/65, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Επιτροπής, Recueil 1966, σ. 244, ότι το γενεσιουργό δυσμενών διακρίσεων αποτέλεσμα, έστω και ανεπαίσθητο, ενός τέτοιου μέτρου, δεν εξαιρεί το μέτρο αυτό από την απαγόρευση του άρθρου 13, παράγραφος 2. Όσον αφορά τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς, η Επιτροπή παραπέμπει:

— στην εμμονή με την οποία το Δικαστήριο επέστησε επανειλημμένως την προσοχή στο ευρύ πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30·

— στον ευρύ ορισμό που δόθηκε στο μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος με την απόφαση στην υπόθεση 2/73, Geddo (Recueil 1973, σ. 879).

Στο πλαίσιο ενός τέτοιου συστήματος, η Επιτροπή φρονεί ότι δεν υπάρχει θέση για ένα κανόνα «de minimis» που αποκλείει της εφαρμογής του άρθρου 30 ένα πραγματικό αποτέλεσμα ακινητοποιήσεως των εισαγωγών και που μπορεί να διαπιστωθεί, καθόσον είναι μικρής εκτάσεως. Επί πλέον, είναι πάρα πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί τι είναι ένα πολύ μικρής εκτάσεως αποτέλεσμα. Τελικά, η Επιτροπή επισημαίνει ότι μια ολοκληρωτική απαγόρευση για τους λιανεμπόρους να εφαρμόζουν μια οποιαδήποτε μορφή ανταγωνισμού όσον αφορά τις τιμές, λόγω της φύσεώς της, σπανίως ή ουδέποτε έχει πολύ μικρής εκτάσεως αποτέλεσμα στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, ιδίως όταν πρόκειται για ένα είδος που καταναλίσκεται ευρύτατα και προσφέρεται σε χιλιάδες καταστήματα.

Τρίτο ερώτημα

Η απάντηση της Επιτροπής αναφέρεται στις σκέψεις 55 και 56 της αποφάσεως στην υπόθεση 13/77, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε πρώτον ότι το ενδοκοινοτικό εμπόριο κατεργασμένων καπνών υπόκειται σε εμπόδια που είναι συμφυή με τις μεθόδους δημοσιονομικού ελέγχου που χρησιμοποιούνται (εμπόδια που δεν εμπίπτουν στο άρθρο 30, βλ. σκέψη 49) και περιγράφει το ρόλο που ανήκει στον εθνικό δικαστή προκειμένου να κρίνει αν ένα σύστημα υποχρεωτικών για την κατανάλωση τιμών συμβιβάζεται ή όχι με τη Συνθήκη, να κρίνει δηλαδή αν ένα τέτοιο σύστημα είναι «καθεαυτό» ικανό να εμποδίσει αμέσως ή εμμέσως, πραγματικώς ή δυνητικώς, τις εισαγωγές, «λαμβανομένων υπόψη» πάντως των εμποδίων δημοσιονομικού χαρακτήρα. Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνο τα εμπόδια που συμβιβάζονται με τη Συνθήκη. Το γεγονός ότι ένα νομοθετικό μέτρο, ενδεχομένως ασυμβίβαστο προς τη Συνθήκη, συντρέχει με πρακτικές της διοικήσεως και των επιχειρήσεων της ίδιας φύσεως δεν αίρει το ενδεχομένως ασυμβίβαστο του πρώτου μέτρου, αλλά εγείρει διοικητικό πρόβλημα, διότι στην περίπτωση αυτή πρέπει να κριθεί πού αρχίζει το ασυμβίβαστο.

Προκειμένου να αποφύγει κάθε παρεξήγηση, η Επιτροπή επιμένει στο γεγονός ότι η βάσει του άρθρου 30 εκτίμηση των υποχρεωτικών συστημάτων τιμών δεν πρέπει να περιορίζεται στο αποτρεπτικό αποτέλεσμα που έχουν επί των παραλλήλων εισαγωγών, αλλά να λαμβάνει υπόψη και την μεταβολή της φυσιολογικής κατευθύνσεως της ροής του εμπορίου που συνεπάγονται. Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή αναφέρει την απόφαση Fedetab, που ασχολείται επίσης με το θέμα της συρροής διαφόρων περιοριστικών μέτρων. Με τη σκέψη 133, το Δικαστήριο έκρινε ότι, παρά τους άλλους περιορισμούς, ο παραγωγός ή ο εισαγωγέας διατηρούσαν αρκετό περιθώριο ώστε να καθίσταται δυνατός ο

πραγματικός ανταγωνισμός «και τούτο προκειμένου για προϊόντα τρέχουσας καταναλώσεως που προέρχονται από μαζική κατασκευή, για τα οποία μια πολύ περιορισμένη μείωση της τιμής στο επίπεδο της παραγωγής ή της εισαγωγής μπορεί να έχει αισθητό αποτέλεσμα στο επίπεδο της καταναλώσεως». Φυσικά, το ίδιο ισχύει και για τις μειώσεις των τιμών στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου. Οι μειώσεις αυτές θίγουν μόνο ένα μικρό όγκο πωλήσεων. Ο όγκος όμως αυτός αυξάνει ολοένα και περισσότερο, όσο οι μειώσεις επεκτείνονται σε μεγαλύτερο αριθμό καταστημάτων. Συμπέρασμα των ανωτέρω είναι ότι, καίτοι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εμπόδια δημοσιονομικής φύσεως, αυτό δεν πρέπει να αποκρύπτει τα πιθανά αποτελέσματα του παγώματος των τιμών επί του εμπορίου.

Τέταρτο ερώτημα

Η Επιτροπή φρονεί ότι, αν ο εθνικός δικαστής πλανηθεί και δεν διαπιστώσει κανένα αποτέλεσμα επί του εμπορίου, ενώ στην πραγματικότητα το εμπόριο επηρεάζεται, η θεραπεία θα είναι η άσκηση εφέσεως, με εξέταση, ενδεχομένως, πραγματογνωμόνων, εννοείται δε ότι είναι φυσικά δυνατό να κληθούν και οι υπάλληλοι της Επιτροπής. Επιπλέον, οι διάδικοι θα έχουν κάθε ευχέρεια να επιχειρήσουν να λάβουν επίσημη απόφαση της Επιτροπής για το αντικείμενο της διαφοράς.

Πέμπτο ερώτημα

Το ερώτημα αυτό μοιάζει πολύ με το ερώτημα 6 που υπέβαλε το Cour d'appel της Rouen στην υπόθεση 5/79, Buys, Recueil 1979, σ. 3203, με μόνη τη διαφορά ότι στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο για γεωργικά προϊόντα που διέπονται από κοινοτική κανονιστική ρύθμιση. Η απάντηση πρέπει — mutatis mutandis — να είναι η ίδια. Εξ ορισμού απαγορεύεται στα κράτη μέλη να θεσπίζουν μέτρα που επιτρέπουν στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να διαφεύγουν των δεσμεύσεων που επιβάλλουν τα άρθρα 85 και 94 της Συνθήκης (Inno-ATAB, σκέψη 33). Όσον αφορά το άρθρο 85, ο κανόνας αυτός εφαρμόζεται πάντως μόνο όταν πρόκειται πράγματι για συμφωνίες στις οποίες αναφέρεται αυτό το άρθρο. Απλώς και μόνο το γεγονός ότι ένα κράτος προκαλεί στην αγορά μια κατάσταση που ισοδυναμεί, ως προς τα οικονομικά αποτελέσματα, με την κατάσταση που προκύπτει από ένα ιδιαίτερο σύστημα υποχρεωτικών τιμών, χωρίς όμως να υπάρχει συφωνία κατά την έννοια του άρθρου 85, δεν εμπίπτει στη διάταξη αυτή.

Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή αναφέρει τη σκέψη 35 της αποφάσεως Inno-ATAB, από την οποία προκύπτει ότι ένα εθνικό μέτρο που παραβιάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού είναι συνήθως ασυμβίβαστο προς τα άρθρα 30 και 34 της Συνθήκης.

III — Προφορική διαδικασία

Κατά τη συνεδρίαση της 5ης Μαΐου 1983, η ολλανδική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Bos, οι κατηγορούμενοι στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενοι από τον A. F. de Savornin Lohman, δικηγόρο Ρόττερνταμ, και η Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον Van der Esch, ανέπτυξαν προφορικά τις παρατηρήσεις τους.

Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Ιουνίου 1983.

Σκεπτικό

1 Με αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1982, που περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 14 Ιουλίου 1982, το Arrondissementsrechtbank της Ουτρέχτης υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα που αναφέρονται στα άρθρα 5, 30 και 85 της Συνθήκης ΕΟΚ.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο δύο ποινικών διαδικασιών που κίνησε ο Officier van Justitie της Ουτρέχτης κατά της εταιρείας Kaveka de Meern BV, η οποία ασχολείται κυρίως με το χονδρικό εμπόριο βιομηχανοποιημένων καπνών και του πρώην διευθυντή της, Jan van de Haar.

3 Ο Wet op de accijns van tabaksfabrikaten (ολλανδικός νόμος περί ειδικού φόρου καταναλώσεως βιομηχανοποιημένων καπνών) του 1964 ορίζει στο άρθρο 30, πρώτη περίοδος:

«Απαγορεύεται η πώληση, η διάθεση προς πώληση ή η παράδοση βιομηχανοποιημένων καπνών σε μη μεταπωλητές, σε τιμή χαμηλότερη της αναγραφόμενης στην ταινία φορολογίας».

4 Στους κατηγορουμένους προσάπτεται, μεταξύ άλλων, ότι παρέβησαν την προαναφερθείσα διάταξη, διαθέτοντας προς πώληση σε άτομα που δεν είναι μεταπωλητές, βιομηχανοποιημένα καπνά σε τιμές χαμηλότερες από τις αναγραφόμενες στις ταινίες φορολογίας.

5 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η πελατεία της εταιρείας Kaveka αποτελείται από μεταπωλητές και πρόσωπα τα οποία χρησιμοποιούν τα βιομηχανοποιημένα καπνά που αγοράζουν για τις δικές τους ανάγκες στο πλαίσιο επαγγελματικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με την εμπορική πρακτική που ακολουθεί η Kaveka, δεν γίνεται έλεγχος στο ταμείο για το αν ο πελάτης είναι μεταπωλητής των βιομηχανοποιημένων καπνών που έχει στο χειραμαξάκι του, η δε εταιρεία αναλαμβάνει εν επιγνώσει της τον κίνδυνο μήπως ο αγοραστής δεν χρησιμοποιήσει τα αγορασθέντα προϊόντα στο πλαίσιο επαγγελματικής δραστηριότητας. Η Kaveka εφαρμόζει σύστημα δελτίων εισόδου, προμηθεύει δε βιομηχανοποιημένα καπνά σε επιχειρήσεις και ιδρύματα όπως πχ. γηροκομεία.

6 Οι κατηγορούμενοι προέβαλαν ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου ότι οι πράξεις που τους αποδίδονται δεν είναι αξιόποινες, διότι το άρθρο 30 του παραπάνω

ολλανδικού νόμου αντιβαίνει στα άρθρα 5, 30 και 85 της Συνθήκης· η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης που συνεπάγεται αυτό το σύστημα διατίμησης μπορεί να επηρεάσει το διακρατικό εμπόριο και να εμποδίσει τις εισαγωγές μεταξύ κρατών μελών· εξάλλου, το γεγονός ότι ο φόρος καταναλώσεως υπόκειται σε ένα απόλυτα κατώτατο όριο συνεπάγεται τη διαμόρφωση μιας απόλυτης ελάχιστης τιμής πωλήσεως η οποία αντιβαίνει στο άρθρο 30 της Συνθήκης.

7 Τα ερωτήματα που υπέβαλε το Arrondissementsrechtbank της Ουτρέχτης είναι τα ακόλουθα:

«1. Με τη νομολογία του επί του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, το Δικαστήριο δέχθηκε επανειλημμένως ότι κάθε ρύθμιση του εμπορίου των Κρατών μελών που μπορεί να εμποδίσει αμέσως ή εμμέσως, πραγματικώς ή δυνητικώς, το ενδοκοινοτικό εμπόριο πρέπει να θεωρείται ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς. Η διατύπωση αυτή ομοιάζει πολύ με τις σκέψεις που ανέπτυξε το Δικαστήριο, όσον αφορά τη φράση "να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ Κρατών μελών" που απαντάται στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ στις υποθέσεις Grundig/Consten (υποθέσεις 56 και 58/64, Jurispr. 1966, σ. 449) και LTM/MBU (υποθέσεις 56/65, Jurispr. 1966, σ. 391), με την διαφορά ότι στις υποθέσεις αυτές χρησιμοποιείται ο όρος "να επηρεάσουν" το εμπόριο μεταξύ των Κρατών μελών, ενώ, λόγου χάρη, στην υπόθεση Dassonville χρησιμοποιήθηκε ο όρος "να παρεμποδίσουν" (υπόθεση 8/74, Jurispr. 1974, σ. 837). Στην περίπτωση που ο εθνικός δικαστής καλείται να κρίνει αν μία νομική ρύθμιση εντός ενός Κράτους μέλους, που εφαρμόζεται χωρίς διάκριση επί των εισαγομένων και επί των εθνικών προϊόντων, αποτελεί μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, πρέπει να λάβει υπόψη στην απόφασή του την επί το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ νομολογία του Δικαστηρίου και συγκεκριμένα τη νομολογία που αναφέρεται στη φράση "να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ Κρατών μελών", από την οποία προκύπτει ότι αυτή η προϋπόθεση της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, πληρούται, εφόσον αποδεικνύεται ότι μία ρύθμιση του εμπορίου μπορεί να μεταβάλει τη φυσική κατεύθυνση της ροής του εμπορίου ή μήπως ο εθνικός δικαστής οφείλει να αποδώσει στο άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ μια πλέον αυτοτελή έννοια, που να συνεπάγεται ότι μία κατά τα ανωτέρω νομοθετική ρύθμιση δεν αποτελεί εμπόδιο για το εμπόριο και επομένως ούτε μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά την έννοια του άρθρου 30, παρά μόνο εφόσον διαπιστώνει βάσει των πραγματικών περιστατικών ότι η εν λόγω ρύθμιση μπορεί να περιορίσει την εισαγωγή εμπορευμάτων προελεύσεως άλλων Κρατών μελών;

2. Ομοίως, μία νομοθετική ρύθμιση εντός ενός Κράτους μέλους, εφαρμοζόμενη χωρίς διάκριση επί των εθνικών και επί εισαγομένων προϊόντων, πρέπει να θεωρείται ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά την έννοια του άρθρου 30, όταν αποδεικνύεται ότι το εν λόγω μέτρο εμποδίζει τις εισαγωγές προς ένα Κράτος μέλος μόνο σε πολύ χαμηλό βαθμό, ενώ υπάρχουν ακόμα άλλες δυνατότητες διαθέσεως των προϊόντων προελεύσεως άλλων Κρατών μελών;

3. Ο εθνικός δικαστής που καλείται να εκτιμήσει τα περιοριστικά επί του εμπορίου αποτελέσματα ενός νόμου, που εφαρμόζονται χωρίς διάκριση επί των εισαγωγών από άλλα Κράτη μέλη και επί της διαθέσεως των εθνικών προϊόντων, πρέπει να λάβει υπόψη αποκλειστικά τα αποτελέσματα του εν λόγω νόμου ή μήπως και το γεγονός ότι υπάρχουν και άλλα εμπόδια στο εμπόριο εντός της εν λόγω αγοράς, που οφείλονται στις δημοσιονομικές νομοθεσίες των Κρατών μελών και στις μεταξύ τους διαφορές;

4. Έχει σημασία για την απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα, το ότι ο εν λόγω νόμος, κατά την κρίση του εθνικού δικαστή, δεν επιφέρει καθεαυτός κανένα περιοριστικό επί του εμπορίου αποτέλεσμα;

5. Αν με νομοθετική ρύθμιση έχει θεσπισθεί σε ένα Κράτος μέλος σύστημα διατιμήσεως που δεσμεύει καθέτως όλους του ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες επί ποινή παραβάσεως του νόμου, εκείνος που παραβαίνει τη ρύθμιση αυτή μπορεί να επικαλεστεί ενώπιον του εθνικού δικαστή το ασυμβίβαστο αυτής της εθνικής ρυθμίσεως προς τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 5, παράγραφος 2, και 85 της Συνθήκης ΕΟΚ;»

Επί του πρώτου και του δευτέρου ερωτήματος

8 Με το πρώτο ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν, κατά την υπό το φως του άρθρου 30 της Συνθήκης εκτίμηση μιας ρύθμισης που εφαρμόζεται αδιακρίτως στα εισαγόμενα και στα εθνικά προϊόντα, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα κριτήρια που έχει δεχτεί η αναφερόμενη στο άρθρο 85 νομολογία του Δικαστηρίου, ιδίως όσον αφορά τον όρο επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, ή αν το άρθρο 30 έχει αυτοτελή έννοια και τότε μόνο λαμβάνεται υπόψη, όταν αποδεικνύεται ότι μία ρύθμιση είναι ικανή να περιορίσει τις εισαγωγές. Το δεύτερο ερώτημα αναφέρεται ειδικότερα στο αν η ρύθμιση αυτή πρέπει να θεωρηθεί ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος, κατά την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης, όταν αποδεικνύεται ότι δεν εμποδίζει τις εισαγωγές παρά μόνο σε

πολύ χαμηλό βαθμό και ότι υπάρχουν και άλλες δυνατότητες διαθέσεως των εισαγόμενων προϊόντων.

9 Οι κατηγορούμενοι στην κύρια δίκη και, κατά κάποια έννοια, η Επιτροπή προέβαλαν ότι τα άρθρα 30 και 85 της Συνθήκης δεν πρέπει να ερμηνεύονται διαφορετικά όσον αφορά τον όρο επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, ενώ η ολλανδική κυβέρνηση υποστήριξε την άποψη ότι τα άρθρα 30 και 85 πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς.

10 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση πάντως η Επιτροπή διευκρίνισε την άποψη που είχε διατυπώσει με τις γραπτές παρατηρήσεις, επισημαίνοντας ότι, ναι μεν, όταν τα εθνικά μέτρα ή οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων συνδέονται με τα ίδια οικονομικά περιστατικά, τα αποτελέσματα πρέπει να αναλύονται κατά τον ίδιο τρόπο, πλην όμως ο νομικός χαρακτηρισμός μπορεί να διαφέρει, δεδομένου ότι οι σχετικές διατάξεις έχουν η καθεμιά τη δική της εσωτερική λογική και πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς.

11 Εδώ πρέπει να υπογραμμιστεί το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι διαφορετικές αυτές διατάξεις της Συνθήκης. Το άρθρο 85 της Συνθήκης ανήκει στους κανόνες ανταγωνισμού που απευθύνονται στις επιχειρήσεις και στις ενώσεις επιχειρήσεων και που αποβλέπουν στη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η διάταξη αυτή λαμβάνεται υπόψη μόνο όταν πρόκειται για περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες, αποφάσεις ή πρακτικές που επηρεάζουν αισθητά το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

12 Αντιθέτως, το άρθρο 30 ανήκει στους κανόνες που αποβλέπουν στην εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και στην προς τούτο κατάργηση των εθνικών μέτρων των κρατών μελών που είναι ικανά να εμποδίσουν αυτή την κυκλοφορία. Έτσι, το Δικαστήριο έχει δεχτεί ότι μια εθνική ρύθμιση που είναι ικανή να επηρεάσει αμέσως ή εμμέσως, πραγματικώς ή δυνητικώς, το ενδοκοινοτικό εμπόριο πρέπει να θεωρείται ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό.

13 Στο σημείο αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης δεν διακρίνει μεταξύ των μέτρων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως μέτρα ισοδυ-

νάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό αναλόγως του βαθμού κατά τον οποίο επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Όταν ένα εθνικό μέτρο μπορεί να εμποδίσει τις εισαγωγές, πρέπει να χαρακτηρίζεται μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό, έστω κι αν το εμπόδιο είναι μικρό ή αν υπάρχουν και άλλες δυνατότητες διαθέσεως των εισαγομένων προϊόντων.

14 Επομένως, στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης, το οποίο αποβλέπει στην κατάργηση των εθνικών μέτρων που είναι ικανά να εμποδίσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, επιδιώκει σκοπό διαφορετικό από εκείνον του άρθρου 85, το οποίο αποβλέπει στη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Το δικαστήριο που καλείται να εξετάσει αν μια συγκεκριμένη εθνική ρύθμιση συμβιβάζεται με τις διατάξεις του άρθρου 30 της Συνθήκης οφείλει να εκτιμήσει αν το επίδικο μέτρο είναι ικανό να εμποδίσει, άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Αυτό μπορεί να συμβεί έστω κι αν το εμπόδιο είναι μικρό ή αν υπάρχουν και άλλες δυνατότητες διαθέσεως των εισαγόμενων προϊόντων.

Επί του τρίτου και του τετάρτου ερωτήματος

15 Τα ερωτήματα αυτά αναφέρονται στο αν συμβιβάζεται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης εθνική διάταξη, όπως η διάταξη του άρθρου 30 του επίδικου ολλανδικού νόμου, κατά το μέτρο που επιβάλλει, για την πώληση στον καταναλωτή, καθοριζόμενη από τους παρασκευαστές ή τους εισαγωγείς. Το εθνικό δικαστήριο ερωτά ιδίως αν το εν λόγω ζήτημα του συμβιβαστού πρέπει να εκτιμηθεί ενόψει των αποτελεσμάτων της διατάξεως αυτής και μόνο, ή μήπως πρέπει να ληφθεί υπόψη η ύπαρξη και άλλων εμποδίων στο εμπόριο, που οφείλονται στις διαφορετικές φορολογικές νομοθεσίες των κρατών μελών, έστω κι αν η επίδικη διάταξη θεωρείται ότι δεν παράγει καθαυτή κανένα περιοριστικό του εμπορίου αποτέλεσμα.

16 Το παραπέμπον δικαστήριο δέχεται ότι, προκειμένου να εξασφαλίσει την είσπραξη του ειδικού φόρου καταναλώσεως βιομηχανοποιημένων καπνών, η ολλανδική νομοθεσία εφαρμόζει το σύστημα των ταινιών φορολογίας. Τα βιομηχανοποιημένα καπνά πωλούνται λιανικώς μόνο στην τιμή που αναγράφεται στην ταινία. Η τιμή καθορίζεται ελεύθερα από τον εισαγωγέα ή τον εγχώριο βιομήχανο. Ο εισαγωγέας έχει την ευχέρεια να καθορίζει ή όχι τις τιμές του σε συμφωνία με τον αλλοδαπό βιομήχανο. Το σύστημα των ταινιών φορο-

λογίας προσφέρει πολλές δυνατότητες και, στην πράξη, η τροποποίηση της τιμής που αναγράφεται στην ταινία επιτρέπεται πάντα, κατόπιν αιτήσεως. Ταινίες φορολογίας μπορεί να λάβει οποιοσδήποτε εντός των ορίων της φορολογικής ρυθμίσεως η οποία αφορά κυρίως την καταχώρηση.

17 Ο ολλανδικός νόμος επιτρέπει στους αλλοδαπούς παραγωγούς να εμπορεύονται ένα και το αυτό είδος βιομηχανοποιημένου καπνού στην ολλανδική αγορά σε διάφορες τιμές. Πάντως, στην πράξη δεν σημειώθηκε περίπτωση εισαγωγής ενός και του αυτού τύπου πέρα από έναν εισαγωγέα.

18 Η απαγόρευση του άρθρου 30 του Wet tabaksaccijns εφαρμόζεται χωρίς διάκριση στα εθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα. Έτσι, κατέστη αδύνατος ο ανταγωνισμός, ως προς τις τιμές, για ένα συγκεκριμένο προϊόν στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου. Αντιθέτως, ο ανταγωνισμός είναι δυνατός στο στάδιο του ενδιάμεσου εμπορίου με διάφορες εκπτώσεις και μειώσεις. Επιπλέον, ο ανταγωνισμός είναι δυνατός μέσω της διαφημίσεως και της προωθήσεως. Η κυκλοφορία νέων τύπων καπνού στηρίζεται όλο και περισσότερο στην ποιότητα και στη γεύση.

19 Με την απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 1978 (Van Tiggele, 82/77, Jurispr. σ. 25), το Δικαστήριο έκρινε ότι, ναι μεν μια εθνική ρύθμιση περί τιμών που εφαρμόζεται αδιακρίτως στα εθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα δεν έχει καταρχήν αποτέλεσμα ισοδύναμο προς ποσοτικό περιορισμό κατά την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης, πλην όμως το ζήτημα διαφέρει ενδεχομένως σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις. Έτσι, εμπόδιο στις εισαγωγές μπορεί να προκύψει ιδίως από τον καθορισμό, εκ μέρους της εθνικής αρχής, τιμών ή περιθωρίων κέρδους σε τέτοιο επίπεδο ώστε τα εισαγόμενα προϊόντα να μειονεκτούν σε σχέση με τα όμοια εθνικά προϊόντα είτε επειδή δεν μπορούν να διατεθούν επικερδώς υπό τους όρους που έχουν καθοριστεί είτε επειδή εξουδετερώνεται το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που προκύπτει από τις χαμηλότερες τιμές κόστους.

20 Όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών και τη φορολογία των βιομηχανοποιημένων καπνών, το Δικαστήριο, με την απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 1977 (Inno-ATAB, 13/77, Jurispr. σ. 2115), έκρινε ότι κατά το παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να επιλέγει την οικεία μέθοδο φορολογικού ελέγχου των βιομηχανοποιημένων καπνών που διατίθενται προς πώληση στο έδαφός του και ότι ένα σύστημα τιμών, που έχει επιλέξει ελεύ-

θερα ο βιομήχανος ή, ενδεχομένως, ο εισαγωγέας, το οποίο, δυνάμει εθνικού νομοθετικού μέτρου, κατέστη σύστημα διατιμήσεως για τον καταναλωτή και το οποίο δεν διακρίνει καθόλου μεταξύ εθνικών και εισαγόμενων προϊόντων, παράγει κανονικά μόνο εσωτερικά αποτελέσματα.

21 Εντούτοις, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την ίδια απόφαση, δεν αποκλείεται, το σύστημα αυτό να επηρεάζει ενδεχομένως το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Πράγματι, ναι μεν προσκρούει η εισαγωγή και η εξαγωγή βιομηχανοποιημένων καπνών σε εμπόδια συμφυή των διαφόρων μεθόδων φορολογικού ελέγχου που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη, ιδίως για να εξασφαλίζουν την είσπραξη των φόρων στους οποίους υπόκεινται τα προϊόντα αυτά, αλλά θα πρέπει να εκτιμηθεί αν αυτό το σύστημα των ορισμένων τιμών που επιβάλλονται στον καταναλωτή για λόγους φορολογικού ελέγχου είναι ή όχι καθαυτό ικανό να επιτρέψει την επικερδή διάθεση των εισαγομένων προϊόντων ή, ενδεχομένως, την επίτευξη του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, που προκύπτει από τις χαμηλότερες τιμές κόστους των εισαγομένων προϊόντων σε σύγκριση με τα εθνικά προϊόντα.

22 Κατά συνέπεια, για να εκτιμηθεί αν μια κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, για την πώληση στους καταναλωτές βιομηχανοποιημένων καπνών, επιβάλλει ορισμένη τιμή η οποία είναι εκείνη που επέλεξε ελεύθερα ο βιομήχανος ή ο εισαγωγέας, αποτελεί ενδεχομένως μέτρο ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη εμπόδια φορολογικού χαρακτήρα που θίγουν τον τομέα των εν λόγω προϊόντων, αν αυτό το σύστημα διατιμήσεως μπορεί, αυτό καθαυτό, να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, τις εισαγωγές μεταξύ των κρατών μελών.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

23 Με το ερώτημα αυτό, το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν τα άτομα μπορούν να επικαλεστούν ενώπιον του εθνικού δικαστή το ασυμβίβαστο της εθνικής ρύθμισης προς τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 85 της Συνθήκης.

24 Καίτοι αληθεύει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θεσπίζουν μέτρα επιτρέποντα στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το άρθρο 85 της Συνθήκης, εντούτοις οι διατάξεις του άρθρου αυτού

αποτελούν μέρος των «εφαρμοστέων επί των επιχειρήσεων» κανόνων ανταγωνισμού και αποβλέπουν στη ρύθμιση της συμπεριφοράς των ιδιωτικών επιχειρήσεων εντός της κοινής αγοράς. Επομένως, δεν λαμβάνονται υπόψη για να κριθεί αν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο μια νομοθεσία όπως αυτή που αποτελεί το αντικείμενο των διαδικασιών της κύριας δίκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

25 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η οποία υπέβαλε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με παραπεμπτικές αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1982 το Arrondissementsrechtbank της Ουτρέχτης, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 30 της Συνθήκης, το οποίο αποβλέπει στην κατάργηση των εθνικών μέτρων που είναι ικανά να εμποδίσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, επιδιώκει σκοπό διαφορετικό από εκείνον του άρθρου 85, το οποίο αποβλέπει στη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Το δικαστήριο που καλείται να εξετάσει το αν μια συγκεκριμένη εθνική ρύθμιση συμβιβάζεται με τις διατάξεις του άρθρου 30 της Συνθήκης οφείλει να εκτιμήσει αν το επίδικο μέτρο είναι ικανό να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Αυτό μπορεί να συμβεί έστω κι αν το εμπόδιο είναι μικρό ή αν υπάρχουν άλλες δυνατότητες διαθέσεως των εισαγομένων προϊόντων.

2) Για να εκτιμηθεί αν μια κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία, για την πώληση στους καταναλωτές βιομηχανοποιημένων καπνών, επιβάλλει ορισμένη τιμή η οποία είναι εκείνη που επέλεξε ελεύθερα ο βιομήχανος ή ο εισαγωγέας, αποτελεί ενδεχομένως μέτρο ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να

εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη εμπόδια φορολογικού χαρακτήρα που θίγουν τον τομέα των εν λόγω προϊόντων, αν αυτό το σύστημα διατιμήσεως μπορεί, αυτό καθαυτό, να εμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, τις εισαγωγές μεταξύ των κρατών μελών.

3) Οι διατάξεις του άρθρου 85 της Συνθήκης δεν λαμβάνονται υπόψη για να κριθεί αν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο μια νομοθεσία όπως αυτή που αποτελεί το αντικείμενο των διαδικασιών της κύριας δίκης.

Koopmans O'Keeffe Bosco

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 5 Απριλίου 1984.

Ο γραμματέας
κ.α.α.

J. A. Pompe

Βοηθός γραμματέας

Ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος

T. Koopmans

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GERHARD REISCHL ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Ο «Wet op de accijns van tabaksfabrikaten» (ολλανδικός νόμος περί ειδικών φόρων καταναλώσεως βιομηχανοποιημένων καπνών) του 1964 ορίζει, στο άρθρο 30, ότι απαγορεύεται η πώληση, η διάθεση προς πώληση ή η παράδοση βιομηχανοποιημένων καπνών σε μη μεταπωλητές σε τιμή χαμηλότερη της αναγραφόμενης στη φορολογική ταινία. Σύμφωνα με την επίσημη αιτιολογία, η ρύθμιση αυτή έχει ως σκοπό να μην αφήσει την εγκατάλειψη της κατώτατης τιμής να επηρεάσει τη λειτουργία του ανταγωνισμού στον τομέα του λιανικού εμπορίου, σκοπεί δηλαδή να προστατεύσει τις ειδικευμένες επιχειρήσεις.

Στους κατηγορουμένους της κύριας δίκης — στην εταιρεία Kaveka de Meern BV που ασκεί χονδρικό εμπόριο με το σύστημα της αυτοεξυπηρέτησης και στο γενικό διευθυντή της — προσάπτεται ότι παρέβησαν την παραπάνω διάταξη. Συγκεκριμένα όπως διαπιστώθηκε, η εταιρεία Kaveka προσέφερε προς πώληση, το Νοέμβριο του 1977, πούρα, τσιγάρα και καπνό καπνοσυρίγγων σε μη μεταπωλητές και σε τιμή χαμηλότε-

1 — Μετάφραση από τα γερμανικά.